

ГЕОРГИ РАЙЧЕВ
ГЮРГЯ

chitanka.info

Гюргя помнеше много добре деня, в който напусна своето село. Още от вечерта леля ѝ идва у тях и свърза в една голяма кърпа малкото дрешки, които Гюргя трябваше да вземе със себе си, после я целуна и дори, както се стори на малката Гюргя, заплака. Леля ѝ щеше да каже нещо, но заекна, очите ѝ се наляха със сълзи, тя възви настрана глава, избърса очи със загорялата си длан и едва промълви: „Хайде, лек ти път, чедо, дано господ да те пази...“ При тези думи на Гюргя изведнъж ѝ стана много мъчно, макар че тя нищо не знаеше от онова, което я чакаше занапред. Баща ѝ беше казал, че ще я отведе да слугува в града; че тя няма вече да ходи по гората, а ще живее при богати хора, в големи къщи; ще се храни добре, ще гледа свят и ще стане гражданка. Гюргя не знаеше какво значи град, нито гражданка, но при тези думи сърцето ѝ тупкаше от радост, също тъй, както беше готова да заплаче, когато леля ѝ я целуна. Защото Гюргя беше много малка — едва десетгодишна — и тя не познаваше нищо друго освен безлюдната планина и широките горски поляни, гдето лете пасеше чуждите волове.

На другия ден те станаха рано, преди изгрев-слънце, баща ѝ я качи отзад на седлото, прекръсти се, срита дръгливата си кобилка и тръгнаха към града.

Гюргя беше хванала баща си здраво през кръста; тя възвиваше надясно и наляво глава, гледаше пътя и зелените класили ниви, слушаше чучулигите, които пееха издигнати към облаците, и сегиз-тогиз надничаше под мишницата на баща си, за да види града: далеч напред, гдето зад багровото небе и зъберите на планината блестяха първите лъчи на слънцето, лежеше прострян големият бял каменен град, който сякаш се усмихваше на малката Гюргя и я викаше...

Когато стигнаха в града, Гюргя беше поразена от нечуваните и невидени неща, които срещаше на всяка стъпка. Тя вървеше, стиснала здраво ръката на баща си, и непрестанно въртеше глава на четири страни също като някое малко планинско зверче. Впрочем и тя самата с ниското си, надвиснало над мъничките очици челце, с чипия до невероятност нос и късата брадица повече приличаше на някой булдог, отколкото на човек. Косите ѝ бяха открити, върху слабите ѝ раменца едва се крепеше от закръпки нечистата ѝ селска дрешка, а на краката ѝ бяха обути на босо опинци от нещавена волска кожа.

Изведнъж вниманието на Гюргя беше привлечено напред. Те бяха излезли на широк площад, гдето покрай голяма църква със златен кръст и много кубета бяха се събрали хора от околните села на събор. Там се разхождаха, хванати по две, по три, момичета, а имаше и стари жени, селянки и селяни, и граждани, и дори малки, също като нея момиченца.

И Гюргя отдъхна по-спокойно.

В това време един стар брадат човек пресрещна баща ѝ, спря го и заприказва. Гюргя разбра, че говорят за нея. Старият господин се сърдеше, кряскаше, сочеше с ръце към нея и я поглеждаше със страшните си, налени с кръв очи. А Гюргя го поглеждаше под вежди и се притискаше до баща си, готова да заплаче от страх. Дойдоха и заобиколиха ги още много други мъже и жени. Те всички кряскаха един през други към бедния ѝ татко, сърдеха се и сочеха Гюргя. Дори една госпожа се провря напред, изгледа я през очилата си, дръпна я сърдито за рамото и рече:

— Я го виж какво е диво, сякаш от гората си го хванал... Как те викат мари, а? Знаеш ли си барем името?

Но Гюргя я гледеше смутена, без да посмее да отвори уста. Баща ѝ се наведе към нея, блъсна я по рамото и заповяда:

— Кажи де, защо не отговаряш, като те пита госпожата!

И Гюргя едвам отвори уста и с мъка прошепна: „Гюргя“, но побелелите ѝ устници затрепераха и от очите ѝ закапаха едри сълзи. Бедното дете заплака. Някои от навалищата се разсмяха, други се отдръпнаха, а госпожата се обърна към баща ѝ тържествуваща.

— Видиш ли какво е — каза тя, — пък двеста лева искаш за него... Води си го, води си го, байчо...

И тя заразправя на другите.

— Не ви трябва — викаше тя, — оставете го... Лани патих с едно такова, че да видиш чудо: диво, от нищо не взема, само плаче и все за село, все за гората мисли...

Сконфузеният баща отведе настрана Гюргя, вдигна сърдито ръка и едва не я удари.

— Ще те смажа — каза той, — чуеш ли, ако още ми хленчиш такава, ей сега ще ти счупя главата.

Гюргя млъкна, но дълго още с мъка преглъщаше сълзите, които я душеха. До обяд те бродиха все тъй из навалищите, спираха ги и

отминаваха много хора, пазаряваха се с баща ѝ, кряскаха, викаха и малката Гюргя не разбираше какво зло бе сторила на тези хора, та всички я гледаха тъй накриво и хокаха, и коряха я...

Следобед те пак излязоха и минаха все там до късна вечер. И едва на мръкване дойде при тях един много добър човек; той погали Гюргя и кротко заприказва с татка ѝ. Гюргя изведнъж го обикна и когато човекът я попита иска ли да остане у тях, тя кимна утвърдително глава и възрадвана, тръгна след добрия човек.

След малко те стигнаха до една много висока къща, бащата ѝ даде малкото вързопче с дрехи, сбогува се с господина и се върна, а господарят ѝ я поведе нагоре по широките каменни стълби.

* * *

Всяка сутрин Гюргя ставаше много рано. Долу негде из съседите на съмване пееше петел. За Гюргя това беше рядко щастие, защото всяка заран ѝ спомваше за село, гдето на съмване е тъй хубаво. Щом чуеше кукуригането, тя скачаше от малкото си дървено легло, полекичка отваряше вратата и на пръсти се промъкваше към източния прозорец на коридора. Оттам се виждаше червеното багрово небе и планината. Дълго тя стоеше при прозореца, гледаше как бавно пепелее изток и мислеше за село. Там сега кукуригат много петли, лаят псета, в съседните дворове блещукат светлинни, чуе се припрян говор на ранобудници и далече посред селото звъни селската наковалня... Божичко, колко е хубаво сега там, на село!

После все тъй крадешком се връщаше тя в кухнята, миеше ръцете и очите си, а след това се заемаше да разгори въглища за самовара! Колко пъти се измъчва тя, догдето научи как се пали този пусти самовар! Но, слава богу, сега вече знае. Тя налива вода, поставя в тръбата разгорените въглища, отмерва с лъжичка чая, а после изнася в коридора чайника и чака кога ще се събуди и повика господарят. Той ставаше всякога по-рано от госпожата, пиеше чай, обличаше се и отиваше на работа, а госпожата ставаше късно, когато слънцето пригрееше в прозорците на спалнята ѝ. Тогава тя се събуждаше сърдита, викаше и хокаше Гюргя, излежаваше се дълго, закусваше

полека, миеше се, решеше и обличаше с часове, а през това време Гюргя самичка готвеше обеда под непрекъснатите хули на госпожата...

Следобед Гюргя миеше съдовете, чистеше стаите, ходеше за покупки и пак готвеха вечеря. Тъй минаваха всички Гюргини дни. Възпретнала ръкави, забола на кръст полите на дългата рокля, наследена от по-първата слугиня, от сутрин до вечер тя все бързаше, все тичаше нанякъде — уморена, измъчена.

И затъгува малката Гюргя по своята родна планина. Как хубаво си живееха те, двамата с Гига. Гиго беше малко момче от тяхното село, с което те три лета пасяха чужди волове в планината. Всяка сутрин те се срещаха накрай село и откарваха воловете си нагоре в планината. Там те пущаха на воля воловете и от сутрин до вечер играеха, викаха и пееха безгрижни като птичките, които виеха гнезда наоколо из зашумените храсти. На обяд те слазяха долу при кладенчето, отрамчваха торбичките си и обядваха: сух черен хлебец, малко лучец и отвара, а понякога и само солчица. Но за Гюргя това беше такъв обяд, който не би менила за всичките гозби на господарите си. Подир обяд те пиеха вода от кладенчето, от тяхното кладенче.

Някога някой беше копал там, във влажната почва, и трапчинката се напълни с вода, от която сълзеше надолу по склона малка вадичка. Двете деца откриха изворчето и през дълги дни като мравки се щураха там, изчистиха го, иззидаха го с дребни камъни, посипаха дъното със ситен пясък и от трапчинката стана истинско кладенче, в което зеленият брястов храст весело оглеждаше клоните си.

А един ден Гиго донесе и малка хубава кратунка с дръжка и отвор отгоре, също такава, каквато имаше в гостната на господарите й. От цялото богатство на господарите тя би взела само тази кратунка и с каква безкрайна радост биха пили двамата с Гига вода из нея...

Вечер, щом слънцето се спущаше зад планината, и те подкарваха към село воловете си. Най-напред вървеше Сивчо, любимецът на Гюргя, гордо вдигнал глава, с провесен на шията голям бронзов звънец, а след него идеха другите волове...

Веднъж пратиха Гюргя да вземе баница от близката пекарница. Дошла беше сестрата на господарката и направиха баница. Гюргя взе топлатата тава и тръгна назад, но тавата беше много голяма за нея и тя

едва я носеше. Тя спря да почине и тръгна пак, но ето че насреща ѝ звънеше звънец и идеше стадо волове. Гюргя изтръпна: в мрачината ѝ се стори, че пред воловете вървеше нейният Сивчо със звънец на шията. Тя взря плахо очи: той е, не е той; той, не е той и отведнъж тя се блъсна о нещо, политна и падна върху тавата. Когато стана, видя, че баницата беше се смъкнала наполовина върху земята...

Хокаха я много за това. Господжата се разсърди, скара се с мъжа си, защото бе се опитал да защити Гюргя, и малко остана да изгони на улицата бедното дете.

Тази нощ Гюргя легна без вечеря и много плака. Ах, ако тя имаше майка като съседката си Младенка, тогава и нейната майка щеше да идва в града всяка седмица и тя би ѝ се оплакала. Но Гюргя нямаше майка. Гюргината майка умря отдавна, когато тя беше още на пет години.

Гюргя помнеше всичко, тя помнеше и деня, когато погребяха майка ѝ. Беше студено. Дълбок сняг покриваше земята, а от небето още валеше и затрупваше натежалите стрехи. Татко ѝ докара в двора вуйчовата ѝ шейна, от къщи изнесоха на ръце майка ѝ, положиха я в шейната, леля ѝ плачеше с глас, а баща ѝ стоеше пред воловете с наведена глава, ням и тъжен. В едната си ръка той държеше повода, а в другата — калпака си... Той поведе воловете и зад шейната се образуваха две гладки бели пътеки. По този бял път хората отнесоха към гробищата Гюргината майка...

Гюргя заспа късно, едва на съмване, и сънува сън. Съни ѝ се, че беше на село, у вуйчови си. Тя стоеше в къщи с вуйчовите си деца, а вуйчо ѝ кряскаше сърдито отвън, после дойде и ядно блъсна вратата.

Гюргя подскочи изплашена и се събуди: слънцето беше огряло, господарят ѝ вече станал и сърдито я викаше из кухнята.

Изминал беше месец, когато баща ѝ дойде да я навести. Гюргя го пресрещна на стълбите, хвана се за него и заплака с глас.

— Вземи ме, тато — молеше тя, — вземи ме, нечем тука...

Бащата отначало се трогна, но после направи строго лице и я захока. Лошо ли е тука, какво иска тя! От какво не е доволна? Но Гюргя само плачеше и повтаряше своето: „Нечем! Нечем!...“

Можеше ли да разкаже бедното дете, че нему е тежко тук, посред тези чужди хора, които го гледат накриво, смеят му се и го обиждат на всяка стъпка. Можеше ли да разкаже тя колко ѝ тежи градът със своите големи сгради, с шума си, с улиците си дори. Би ли разбрал баща ѝ нейната голяма тъга по планината, по слънчевите дни на пролетта и по безгрижната волност, с която тя пасеше воловете си...

До вечерта Гюргя се луташе по стаите, залисана и тъжна. А тази същата нощ я сполетя още по-голяма злополука. Господарите имаха гости и преди вечеря Гюргя трябваше да почерпи с ракия. Черпеха с малки, червени като лалета чашки с тънки дълги дръжки, каквито Гюргя никога не беше виждала. Госпожата много скъпеше тези чашки и всякога хиляди поръки ѝ поръчваше да ги пази. Гюргя пое с треперещи ръце подноса, мина през коридора, влезе в гостната и полекичка, със затаен дъх, пристъпваше към масата, но ето че едната чашка трепна. Гюргя се спря, но ръцете ѝ още повече затрепераха, чашката се залюля, госпожата извика и детето не разбра какво стана. Всичките чашки бяха разбити на късчета по таблата и пода. Господарката скочи позеленяла от яд, хвана Гюргя за ръката и я отвлече в кухнята. С една плесница тя я повали на пода, после я дръпна за косите, издигна я и лудо заудря, гдето падне.

— Мълчи! — шипеше тя. — Да мълчиш, сега ще те убия!

И примрялото дете, ухапало ръцете си, стенеше под ударите на разярената жена. А след това тя отвори съседната тъмна килийка, гдето Гюргя нощуваше, тласна я вътре и притвори вратата. Детето коленичи пред дъсченото си легло, свря глава във възглавницата и замря така, душено от дълбоки хълцания.

Не, Гюргя вече не иска да живее тука, не може да живее тука! Тя ще побегне в село. Тя ще отиде при баща си, при леля си ще отиде. Ще плаче и ще им се моли да я не пращат вече в града, нека я главят воловарка, тя иска да бъде воловарка в планината. Гюргя не знаеше добре пътя към село, но тя ще го намери, ще го намери.

Детето заспа късно и сънува много сънища. Веднъж, че госпожата ѝ се кара, втори път, че отиват някъде със съседката Младенка, дори че беше вече в село, че беше в планината, при Гига. И чудно. Планината сега беше съвсем друга — по нея се издигаха големи къщи... Тя се стряскаше, пробуждаше се и отново заспиваше. А нощта

беше такава дълга, сякаш никога нямаше да се съмне и петелът на съседите няма вече да пропее...

Но тя го чу — той е, чу го!

Гюргя скочи, пипнешком намери вратата на гостната, прокрадна се вътре като котка, взе нещо от масата и се впусна надолу към зимника. Тя знаеше много добре къде стои вързопчето с нейните селски дрешки. Намери го. Извади дрехите и се преоблече в тях, обу опинците си. Те бяха изсъхнали, свити, но нищо — ще се разпуснат. Тя се промъкна вън, отключи пътната врата и се впусна напред по безлюдната улица...

Тя тичаше задъхана все напред с надежда, че ще стигне края на града, а после е лесно. И ето — пред нея вече няма къщи, тя е накрай града. Небето побелява на съмване, далеч негде свири фабрична свирка и високите тръби пуцат гъсти черни кълба дим.

Гюргя превърза по-добре торбичката си, защото в нея имаше скъпа вещ — там е малката гипсова кратунка от гостната на господарите ѝ. Тя ще я отнесе на Гига в планината, ще я постави при кладенчето и ще пият с нея вода... Ах, само да си отиде веднъж, само да си отиде...

И тя тичаше заморена по дългото право шосе, като не смееше да погледне назад, защото все ѝ се струваше, че някой тича зад нея, вика и простира ръце да я хване.

Бедното дете, то не знаеше, че никога вече няма да отбегне от големия град!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.